

ÜNİTE-3 TÜRK SOSYOLOGLARI

Mehmet Ali Şevki Sevündük ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

1) Mehmet Ali Şevki Sevündük

a) Görüşlerinin Biçimlenişi ve Sosyoloji Anlayışı

- ❖ Fransa'da F. Le Play, H. de Tourville ve E. Demolins önderliğinde geliştirilen anket, gözlem ve monografi tekniklerini esas alan, Science Sociale ekolünü ülkemize taşıyan isim Prens Sabahattin; ekolün çizgisinde alan araştırmaları yürüten isimde Mehmet Ali şevki Sevündük'dür.
- ❖ Sevündük, Science Sociale'in genel yaklaşımından yola çıkarak monografik incelemelerin önemini vurgulamış, monografi ve anket örnekleri hazırlayarak uygulamış bir sosyologdur.
- ❖ Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte sosyolojide egemen paradigmayı Sosyolojizm ekolü temsil ederken, Science Sociale ekolü de sili bir şekilde, üniversite ve devlet kurumları dışında, Mehmet Ali şevki Bey önderliğinde varlığını ürdürmeye çalışmıştır.
- ❖ Bu yıllarda Mehmet Ali Bey, yüksek öğretim ve orta öğretim programlarında sosyoloji dersinin yer almasını olumlu karşılamakla birlikte, bu programlar çerçevesinde Science Social ekolünün görüşlerine yer verilmemesini olumsuz bir durum olarak değerlendirmiştir.
- ❖ Mehmet Ali şevki Bey, 1918'den itibaren, Meslek-i içtimai dergisiyle Science Sociale ekolünü canlandırmayı, etkili hale getirmeyi dener.
- ❖ Köy sosyolojisini merkeze alan çalışmalar planlar.
- ❖ Çalışmalarında, ekolüne bağlı olarak monografi, anket ve gözlem tekniklerini kullanan araştırmalar yürüten Sevündük, bu teknikler aracılığı ile ülkenin nasıl tanınabileceğini de göstermeyi dener.
- ❖ Sosyolojinin felsefeden tamamen ayrılmadan, araştırılan olayların derinliğine ulaşamayacağı ve açıklanamayacağı görüşünde olan Mehmet Ali şevki Bey, yaptığı çalışmalarla da, Science Sociale ekolünü ülkemize taşıyan Prens Sabahattin'i aşarak, Türkiye'de Science Sociale ekolünün gerçek temsilcisi olmuştur.
- ❖ Ona göre, sosyolojinin basmakalıp ilkelerinin karşısına gözleme ve deneye dayalı bir yöntem konulmalıdır.
- ❖ Gözlem, anket ve monografi teknikleri sosyolojiye pozitivist ve faydacı bir özellik kazandırmıştır.
- ❖ Science Sociale'i diğer sosyoloji ekollerinden ayıran yanı, onun salt bir toplum felsefesi veya öğretisi olmakla kalmayıp, nesnel bir yöntem geliştirmiş olmasıdır.
- ❖ Mehmet Ali şevki Bey, Science Sociale ekolünü, ekolün bilim anlayışını ve araştırmalarda kullandığı teknikleri ayrıntılı olarak anlatmıştır.
- ❖ Buna göre, her bilim bir ampirizm döneminden sonra gelmektedir.
- ❖ Sosyoloji de böyledir.
- ❖ Sosyal krizler tarihte sık görülür.
- ❖ İdeal toplum düşüncesinde olanlar, böyle bir toplum kurmak isteyenler eksik olmamıştır.
- ❖ Ancak bunun nasıl olabileceğini bilimsel olarak bilmek gerekir.
- ❖ Toplumsal determinizme fiziki determinizm kavrandıktan sonra varılmıştır.
- ❖ Sosyal bilimlerde de obje ile yöntem birbirini etkiler.
- ❖ Sosyoloji konu üzerine kurulmuş değildir.
- ❖ Doğrudan doğruya gözleme dayanır.

- ❖ İkinci el vesikalarla sosyoloji yapılamaz.
- ❖ Sosyolojinin objesi tarih değil, insan gruplarıdır.
- ❖ Bunun için monografik ankete başvurulur.
- ❖ Olaylar yerinde ve yaşarken gözlemlenir.
- ❖ Bu biçimde, uygulama yaparak bilimin gelişmesi uygun olur.
- ❖ Mehmet Ali Şevki Bey'e göre, objektif bilim vesika toplamakla, doğrudan gözlem ve anket yapmakla mümkündür.
- ❖ Denemeye dayalı bilimlerde asıl amaç olaylar arasındaki ilişkileri belirlemektir
- ❖ Dağınık ve karışık gözlemlerle bilim yapılamaz.
- ❖ Örnekle diğer örneklem arasındaki bağlantıların ne zaman ve nerede meydana geldiğini bilmek gerekir.
- ❖ Monografiye bu nedenle başvurulur.
- ❖ Sosyolojinin laboratuvarı ve gözlemevi ankettir.
- ❖ Sosyolog da jeolog gibi anket tekniğine başvurur.
- ❖ Monografiyi esas almak, dikkati belirli bir yerde toplamaktır.
- ❖ Monografi ile örnek araştırılır.
- ❖ Örnek normal veya anormal, başarılı veya başarısız olabilir.
- ❖ Science Sociale ekolünün Türkiye'deki en önemli temsilcisi olan Mehmet Ali Şevki Sevündük'ün tüm çalışmaları, "Osmanlı Tarihinin Sosyal Bilimle Açıklanması" adlı bir kitapta toplanmıştır.

b) Köy Sosyolojisi

- ❖ Türkiye'de köye yönelik sosyolojik ilgi 1918'de Meslek-i içtima Cemiyeti'nin kurulması ile Science Sociale ekolu tarafından başlatılmıştır.
- ❖ Sosyolojik içerikli ve fiili köy çalışmaları, 1930'larda Mehmet Ali Şevki Bey tarafından Kurna Köyü Monografisi ile gerçekleştirilmiştir.
- ❖ Nurettin Şazi Kösemihal, "memleketimizde ilk monografik tetkikte bulunmak Şerefi" Mehmet Ali Şevki Bey'e aittir sözleri ile bu çalışmayı selamlamaktadır.
- ❖ 1936 yılında, Mehmet Ali Şevki Bey tarafından yapılan Kurna Köyü araştırması, Türkiye'deki ilk alan araştırması olarak kabul edilir.
- ❖ Kurna köyü, bugün Ömerli Barajı ile Sabiha Gökçen Havaalanı arasında kalan ve meşe ormanlarından açma toprak şeridi üzerinde bulunan köylerden biridir.
- ❖ Sevündük'ün 1930'lara ait belirlemesine göre, köy halkı geçimini otlakçılıkla birleşen buğday ekimi ve yardımcı orman işleri ile sağlamaktadır.

c) Eğitim Sosyolojisi

- ❖ Mehmet Ali Şevki Bey, ekolünün görüşleri doğrultusunda eğitimin önemine değinmekte ve sosyal bir kurum olan eğitimin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıya bağlı olduğunun altını çizmektedir.
- ❖ Ona göre, ülkemizin, ekonominin her alanında gereksinim duyduğu girişken iş adamları yetiştirecek bireyci bir eğitim felsefesine ihtiyacı vardır.
- ❖ Sosyolojinin gösterdiği yola girmek için, aile ve tüm eğitim sistemini kökten değiştirmek gerekir.
- ❖ Mehmet Ali Şevki Bey'e göre, devlet müdahalesinin olduğu her yerde kadrolar tekdüze yetiştirilir.
- ❖ İngiltere'de ise okul sisteminin daha karışık gözükmesi devlet müdahalesinin sınırlı olmasındandır.
- ❖ Makineleşme, eğitim ihtiyacını artırır ve zihni kültürün gelişmesine uygun bir zemin hazırlar.

- ❖ Batı'da okuma ve yazmanın genelleşmesi, pratik ve bilimsel bilgilerin yayılmasında, maddi işin basitlikten olgunluğa geçmesinde, ticarileşme ve makineleşme etkili olmuştur.
- ❖ Eğitim ihtiyacını ülkenin teknik seviyesi, ailenin eğitim eğilimleri ve aile tipi belirler.
- ❖ Bireyin ait olduğu tabaka ile eğitimin gerçekleştirilmesi arasında yakın bir ilişki vardır.
- ❖ Bir sosyal kurum olarak eğitimin toplumsal, ekonomik ve siyasal olaylarla ilişkisi bulunmaktadır.
- ❖ Bu nedenle, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat ile başlayan merkezileşme süreci eğitim politikalarını da etkilemiştir.

d) Aile Sosyolojisi

- ❖ Prens Sabahattin'in görüşlerini bu dönemde tekrarlayan Mehmet Ali Şevki Bey, bireyci aileyi çağdaş uygarlığın yaratıcı olarak değerlendirmekte ve bireyci ailenin buna uygun eğitimle, bağımsız ve girişken bireyler yetiştirdiğini, bu özelliklerle donatılmış bireylerin de gelişmeyi sağladığını belirtir.

e) Osmanlı Tarihini Açıklama Çabaları

- ❖ Mehmet Ali Şevki Sevündük, Science Sociale kuramı çerçevesinde Osmanlı tarihini de açıklamaya çalışmıştır.
- ❖ Ona göre, Osmanlı Devleti'ni kuran Türklerin ana yurdu olan Orta Asya, yüksek yaylaklardaki otlak steplerin doğurduğu bir toplum tipinin üyesidirler.
- ❖ Bu coğrafya tarıma elverişli değildir.
- ❖ Kendiliğinden biten otlaklar yarı göçebe yaşam biçimine elverişlidir ve kamucu tipte toplumları ortaya çıkarırlar.
- ❖ Bu toplumlarda yaşayanlar geçimlerini göçebe çobanlık ile sağlarlar.
- ❖ Otlar kendiliğinden bittiğine göre, tarımda olduğu gibi toprağın işlenmesi, ürünün uzun zaman beklenmesi gerekmez, bu nedenle de, stepte kişisel mülk yoktur.
- ❖ Bu yapı, üzerinde yaşayan toplumların meslek tipini, mülkiyet türünü, aile yapısını, eğitimini, ahlakını, örf ve adetlerini, düşüncelerini de etkilemektedir.
- ❖ Anadolu yüksek bir yayladır.
- ❖ Yaylanın ortası çorak stepleri andırır, ama birçok bölgeler, dağların etekleri, vadiler, yaylalar, otlak ya da tarıma elverişli yerlerdir.
- ❖ Anadolu yaylası doğu ile batıyı birbirine bağlayan yolların da kesiştiği bir yerdedir.
- ❖ Anadolu bu coğrafya durumundan ötürü tarih boyunca iki toplumsal tipin belirmesine yol açmıştır.
- ❖ Bunlardan Doğu ve Orta Anadolu Bölgesi doğudan gelen ve çobanlık veya ilkel tarımla geçinen ataerkil aileleri; kıyılar ise çoğunlukla birbirinden bağımsız siteleri barındırmıştır.
- ❖ Orta Asya steplerinden göç eden Türklerin bir kısmı İran üzerinden Anadolu'ya gelmişlerdir.
- ❖ Buralara gelen Türk göçebe çobanlar tarıma elverişli yerlerin meydana getirdiği tarımcı toplumlarla çatışmışlar; çobanların bu saldırılarına, zorlamalarına, yağmalarına dayanamayan yerli tarımcılar, sonunda çobanları vergi karşılığı, kendilerini korumaya razı etmişlerdir.
- ❖ Böylece, göçebe çobanlar tarımla uğraşan bu topluluklar üzerine konarak devletler kurmuşlardır. İşte Türk devletinin mekanizması budur.

- ❖ Yerli tarımcıların üzerine kılıcının hakkıyla konan aşiret başbuğu, bunun ardından tımarlı sipahi olmuştur.
- ❖ Meydana gelen çiftçi ve çoban karışımı örgüt de bu tımarlı sipahinin adıyla anılmıştır: Selçuklu, Osmanlı gibi Görüldüğü gibi, çobanlarla ekincilerin birleşmesi yepyeni bir toplumsal tip doğurmuştur.
- ❖ Sipahiler fethettikleri toprakları tımar, zeamet ve has adıyla üç sınıfa ayırmıştır.
- ❖ Tımar ve zeamet sipahilere, has şehzadelere, vezirlere, beylerbeyine dağıtıldıktan sonra geriye kalanı “has-ı hümayun” adıyla padişaha kalmıştır.
- ❖ Tımar ve zeamet sahipleri de bu toprakların mülkiyetine değil, sadece yönetimine memur kimselerdir.
- ❖ Aslında bu toprakların hepsi devletindir.
- ❖ Sevündük’e göre, Osmanlı siyasal birliği kuruluşunda, yönetimle devletin aynılaştığı ve Osmanlı adını taşıyan yönetici grubu Müslüman ve Müslüman olmayan “reaya” üzerinde kurduğu bir devlettir.

2) İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU

a) Görüşlerinin Biçimlenişi ve Sosyoloji Anlayışı

- ❖ Türkiye’nin siyasal ve toplumsal tarihi ile İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun uzun yaşamı iç içe geçmiş ve onun görüşlerini yakından etkilemiştir.
- ❖ Baltacıoğlu, halkın içerisinde gelen, Batı tipi okullarda öğrenim görerek bu eğitimin tüm olanaklarından yararlanarak hızla yükselen II. Meşrutiyet döneminin milliyetçi ve modernist aydınlarından biridir.
- ❖ Baltacıoğlu’nun dünya görüşü, olaylara bakışı, bilim anlayışı, üniversiteden mezun olduğu 1908’den itibaren, II. Meşrutiyet döneminde şekillenmeye başlamıştır.
- ❖ Onun bilimsel görüşlerini belirleyen üç isimden söz etmek mümkündür: Eğitim alanında J. J. Rousseau, felsefe alanında H. Bergson ve sosyoloji alanında E. Durkheim.
- ❖ Bu üç ismi tamamlayan bir dördüncü isim de Ziya Gökalp’tır.
- ❖ Bilimsel düşüncelerini şekillendiren bu isimlerden sonra hayran olduğu ve Türk gençlerinden örnek almalarını istediği kişilikler ise Mustafa Kemal Atatürk ile İsmet İnönü’dür.
- ❖ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, sosyolojizm ekolüne mensup bir sosyologdur.
- ❖ Ona göre, Durkheim Okulu, sosyolojinin ulaştığı son aşamadır.
- ❖ H. Baltacıoğlu, Comte ve Durkheim’den sonra Gökalp’ı dünyanın en önemli sosyologlarından biri olarak kabul edip onun pek çok konudaki görüşünü benimseyip geliştirmeye çalışırken ve sosyal konuları benzer şekilde yorumlarken, bir başka Türk sosyologu, Yunus Kazım Köni, Baltacıoğlu’nu, görüşleriyle E. Durkheim’den sonra Sosyolojizm ekolünün en büyük sosyologu olarak selamlar.
- ❖ Sosyolojizm ekolüne mensup bir sosyolog olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun sosyoloji açısından bazı eserleri şunlardır: Mürebbiler, Tarih ve Terbiye, Tiyatro, içtimai Mektep, Türk’e Doğru (2 Cilt), Batıya Doğru, Sosyoloji, Halkın Evi, Pedagojide ihtilal, Ziya Gökalp, Türk Milliyeti, Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir, Türk Plâstik Sanatları, Kültürce Kalkınmanın Sosyal şartları ve Atatürk: Yetiştirmesi, Kişiliği, Devrimleri.
- ❖ Bunlardan başka onlarca kitap yayınlayan Baltacıoğlu, 1934’ten 1978’e kadar çıkardığı Yeni Adam dergisi ile de kültür tarihimize ve sosyolojiye büyük katkılar sunmuştur.

b) Din Sosyolojisi

- ❖ Göre, dünyada hiçbir toplum dinsiz değildir.
- ❖ Dinsiz bireyler olabilir ama dinsiz toplum olmaz.
- ❖ Anormal olan dinin kendisi değil, din yaşayışının anormal şekilleridir.
- ❖ Din ile bilim de çatışmaz.
- ❖ Bu çatışma yarım aydınların kafalarında mevcuttur.
- ❖ Taassup denilen hastalık da sadece onların kafalarında vardır.
- ❖ Bilim softalarının bilimi bilim olmaktan çıkarmaları gibi, onlar da dini din olmaktan çıkarırlar.
- ❖ Baltacıoğlu, toplumsal kurumların ve toplumsal ilişkilerin temeline dini yerleştirir.
- ❖ Din, toplumsal yapıyı, ekonomiyi, toplumsal kalkınma düzeyini belirleyen temel kurumdur.
- ❖ E. Durkheim'in "Din Hayatının ilkel Biçimleri" adlı eserinden etkilenen Baltacıoğlu, dinin ortaya çıkışı konusunda şöyle demektedir: Toplumların ileriye doğru geçirdikleri aşamalara bağlı olarak din fikri de somuttan soyuta doğru bir dönüşüm geçirmiştir.
- ❖ Baltacıoğlu'na göre dinin başlıca iki konusu vardır.
- ❖ Bunlardan birincisi, inceleme konusunu olarak din; ikincisi de inanma konusu olarak dindir.
- ❖ Diğer yandan, dinler üç açıdan incelenir.
- ❖ Bunlardan birincisi, din sosyolojisinin sosyal bir varlık, sosyal bir kurum olarak incelediği dindir.
- ❖ İkincisi, din psikolojisinin, psikolojik bir varlık, tek insan bilinci olarak incelediği dindir.
- ❖ Üçüncüsü de, din metafiziği tarafından tüm bir varlık olarak incelenen dindir.

c) Din, Dil, Millet, Milliyetçilik, Batıcılık, Kültür-Uygarlık ve Faşizm

- ❖ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'na göre, dinsiz millet, milliyetsiz din olmaz.
- ❖ Dinin millileşmesi reformla olur.
- ❖ Din birçoklarının sandığı gibi, sınırlı inançlardan, hiç değişmeyen tapınaklara kapanmış törenlerden ibaret değildir.
- ❖ Din, kamu yaşayışının her yanını sarmış olan değerlerden, içimize kadar sokulan olulardan ayrı değildir.
- ❖ Baltacıoğlu'nun din konusundaki temel hedefi, dine Müslümanlığa ulusal bir renk vermektir.
- ❖ Baltacıoğlu, din konusunda milliyetçi ve reformist bir anlayışa sahiptir.
- ❖ Ona göre, dini yok saymak onu gerici güçlerin tekeline bırakmak demektir.
- ❖ Oysa dinde reform yapmak ve herkesin dini ile ilgili içeriği anlamasını sağlamak gerekir.
- ❖ Bunun yolu da, Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi ve Türk halkının dinini aracısız anlamasını sağlamaktır.
- ❖ Türk halkı Allah'ın dediklerini aracısız ve doğru anladığında, softaların elinden kurtularak ulusal benliğine kavuşur; ulusal ekonomi, endüstri ve demokrasi alanlarında istenilen düzeye ulaşır.
- ❖ Toplum olarak dilimiz, sanatımız gibi dinimizi de öğrenmemiz gerekmektedir.
- ❖ Bu ulusun aydınlarının, bilginlerinin yapacağı en büyük iş; bir ulusun dinini, dilini, sanatını halkına doğru olarak anlatmasıdır.

- ❖ Bunlar yapıldığı takdirde dinsizlik ve gericilik gibi unsurlarla savaşmak mümkün olur
- ❖ Baltacıoğlu'na göre millet birliğinde din gibi dil de millî gelenekler bakımından çok önemlidir.
- ❖ Dinden sonra, toplumun var olmasında dil ikinci etkidir.
- ❖ Dilsiz kalkınma, reform ve millet olamaz.
- ❖ Dilsiz kişilik olmadığı gibi, dilsiz millet de yoktur.
- ❖ Dil sadece anlaşma aracı değil, aynı zamanda kaynaşma aracıdır.
- ❖ Ona göre, dilde “Türk’e doğru” demek, “dilde halka doğru” demektir.
- ❖ Dil sadece akılla, mantıkla kavranabilecek rasyonel bir varlık değildir.
- ❖ Onun da bir psikolojisi ve estetik yanı vardır.
- ❖ Dilden kaynaklanan sanatlar; zekâ, metafizik, ahlak, din, insan kişiliği kadar, bütün değerleri taşıyabilir.
- ❖ Dilin, din ve sanat gibi milletin kurucu unsurları arasında yer alması bundan ileri gelmektedir.
- ❖ Dilimizin ruh ve zevk geleneklerinin kaynakları halk efsaneleri, masalları, menkıbeleri, halk şairlerinin eserleri, fıkralar, bilmece, tekerlemeler, koşmalar, maniler, destanlar, ilahiler ve atasözleriydi.
- ❖ Baltacıoğlu, din ve millet ayrımına şiddetle karşı çıkar.
- ❖ Ona göre din ile millet etle tırnak gibidir ve bu nedenle birbirinden ayrılamaz, ayrı ayrı düşünülemez.
- ❖ Ona göre, Türk millî kimliği yeniden oluşturulurken, toplum şekillenirken din, dil, sanat ayrı ayrı ele alınamaz.
- ❖ Millî kişiliğin birinci özü milliyetçilik, ikinci özü dindir.
- ❖ İslâmiyet’te millet yoktur düşüncesi yanlıştır.
- ❖ Millî kişiliğin üçüncü özü ise sanattır
- ❖ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, milleti, toplumsal evrimin ulaştığı son aşama olarak ele alır.
- ❖ Toplumların evrimini kabile, aşiret, derebeylik, site ve millet şeklinde sıralar.
- ❖ Ona göre ırk birliği kesinlikle ulusu meydana getirmez
- ❖ Baltacıoğlu milleti gelenek birliği ile açıklamaktadır.
- ❖ Baltacıoğlu’nun daha geniş bir tanımlaması ile milleti; dilde, dinde, ahlakta, zevkte, mitte, hatta teknik de “gelenek birliğidir.
- ❖ Baltacıoğlu’nun din, dil, millet ve milliyetçilik ile ilgili görüşlerini, Batıcılıkla ilgili düşünceleri tamamlar.
- ❖ Ona göre, Batı uygarlığı temsil etmektedir.
- ❖ Uygarlık işi her şeyden önce bir akıl ve yöntem işidir, bunu iyi anlaşılması gerekir.
- ❖ Batı uygarlığına gitmek ise Batı tekniğine gitmektir.
- ❖ Batı’ya doğru parolasının doğru anlamı, Batı tekniğine doğrudur
- ❖ Baltacıoğlu, Batı’dan kültür değil uygarlığın alınması gerektiğini belirtir.
- ❖ Ona göre, biri alınırsa diğeri de gelir anlayış yanlıştır.
- ❖ Mimari, müzik, edebiyat gibi yaşantımızın her alanında Türklere özgü özellikler vardır.
- ❖ Kültürü bozulmayan milletler ölmez.
- ❖ Millet, doğrudan doğruya bir kültür birliği, bir gelenek birliğidir

- ❖ Ona göre, Batı uygarlığı, Batı kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır; “Birini alınca diğerini de almak gerekir” anlayışı tamamen yanlış bir görüştür.
- ❖ Bilim, fen, teknik uygarlığı; din, dil, sanat, aile, hukuk, ahlak, zevk, mitoloji, masallar, atasözleri ve hatta yemekler, kültürü oluşturur.
- ❖ Bir dönem demokratik rejimlerde çok ciddi sorunlar doğuran faşizme karşı olduğunu net bir şekilde ortaya koyan Baltacıoğlu, faşizm karşıtlığını şu nedenlere dayandırır:
 1. 1.Faşizm her şeyden önce gelenekçidir. Faşist geçmişe dayanır, onun ölü geleneklerini mezardan çıkarır ve yaşamın sonsuz kuralları gibi kullanır. Ben ahlakta, sanatta ve sosyal yaşamın hiçbir alanında geçmişe tapınmayı kabul etmem.
 2. Faşizm dincidir, dincilere dayanır, elinden gelse kendini yeni bir din olarak ortaya koymak ister. Ben dinlerin sosyal yaşamda oynadıkları olumlu ve olumsuz rolleri bilirim. Fakat normal seyrini kovalayan ileri toplumlarda dinin, bununla birlikte din, ahlak ve politikanın artık eski kolektif rolünü kaybettiğini, bunun yerine sadece laik bir ahlakın ve özgür bir sanat kültürünün yerine geçtiğini açıktan açığa görüyorum.
 3. Faşizm emperyalist bir devlet idaresidir. Faşist olmak için saldırgan olmak zorunludur.
 4. Faşizm, kadın düşmanıdır. Faşist ülkelerde kadının, kadınlığın özgürlüğü yoktur. Faşistler kadınları kazanılmış haklarından bile yoksun bırakarak onları evlere kapatırlar. Kadına erkekle birlikte aynı hakları, sosyal görevleri vermeyen bir rejim meşru değildir.
 5. Faşist ırkçılık, insanlık için en korkunç inançlardan biridir. Bu ırkçılığın sonu düşmanlık ve kavgadır. Irk teorisi yanlış açıklanmış bir sınıf ve eşitsizlik iddiasıdır, emperyalist bir ideolojidir.

d) Kalkınma Anlayışı

- ❖ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, kalkınma konusunda da dini ön plana çıkarmaktadır.
- ❖ Ona göre, dinsiz milliyetçilik olamayacağı gibi dinsiz kalkınma da olamaz.
- ❖ Din, dil ve sanat reformu olmadan kalkınmak mümkün değildir
- ❖ Baltacıoğlu’na göre, Türkiye dinde temel politika değişikliğine gitmedikçe, ciddi adımlar atıp Kuran’ı Türkçeye çevirtmedikçe, gerçek ilahiyat fakülteleri oluşturmadıkça, din kişiliği ile ulusal kişiliği birleştirmedikçe, din sorunu politika, idare, birey bağları, parti kavgaları dışında tutmadıkça; dinî, millî kalkınmayı sağlayacak bir kurum olarak ele almadıkça, dinle ilgili bilim ve eğitim görevlerini yerine getirmediği kalkınamaz.
- ❖ Kalkınmanın yasalarını sosyoloji bulup ortaya çıkaracaktır.
- ❖ Kalkınmanın birinci ilkesi gelenekler, ikinci ilkesi nüfus yoğunluğu, üçüncü ilkesi de eğitimidir.
- ❖ Başka bir anlatımla, kalkınmak için gelenekleri tanımak ve korumak; nüfusu artırmak, sıklaştırmak, ülkeyi köy yığını olmaktan kurtarmak; ticaret, tarım, endüstri kişiliği yaratan bir eğitim tekniği bulmak; mekanik toplum yapısından organik toplum yapısına geçmek ve Batılı toplumlara benzemek gerekir.
- ❖ Bunlarla birlikte, kalkınma işi, aynı zamanda mantık, görgü, iyi niyet, pozitif bilgi, teknik, bilim politikası işidir.
- ❖ Bunları gerçekleştirmek için bilime başvurmak gerekir.
- ❖ Bir ulusun kalkınabilmesi için kültürün öz kaynağı olan halka, uygarlığın laboratuvarı olan uluslar arası tekniğe gitmesi de gerekir.
- ❖ Kalkınma konusunda önemli bir diğer unsur da plandır.

- ❖ Toplum işlerinde en korkunç şey, çalışmamak değil, plansız çalışmaktır.
- ❖ Kentleşme, nüfus yoğunluğu ve işbölümü kalkınmanın temel araçlarıdır.
- ❖ Ulusların kalkınması, şehirlerin oluşması, endüstrinin doğması, sosyal iş bölümünün artması, hatta demokrasi rejiminin yerleşmesi hep nüfusun çoğalmasından, sıklaşmasından ileri gelir.
- ❖ Türkiye'nin nüfusunun artırılması için yasal, toplumsal ve ekonomik önerilerde bulunur.
- ❖ Buna göre, nüfusu artırmak için çok çocuk sahibi olan ailelere yardım, bekârlardan vergi almak, belirli yaşa gelenlere evlenme zorunluluğu getirmek, çocuk sayısı oranında vergi indirimine gitmek gerekir.

